

تناسب شریعت با مناسبات روز، نمایانگر جامعیت دین است

تکامل شریعت در سیر تکاملی بشر و متناسب با روحيات و روابط اجتماعی بشر صورت گرفته و از این رو، در مقطع تاریخی اسلام با رشد روابط اجتماعی بشر، عالی‌ترین برنامه که تأمین کننده احتیاجات بشر نازل شده است.

تکامل شریعت در سیر تکاملی بشر و متناسب با روحيات و روابط اجتماعی بشر صورت گرفته و از این رو، در مقطع تاریخی اسلام با رشد روابط اجتماعی بشر، عالی‌ترین برنامه که تأمین کننده احتیاجات بشر نازل شده است.

حجت‌الاسلام سعید الهی‌نژاد، استادیار پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، در گفت‌وگو با *خبرگزاری بین‌المللی قرآن (ایکنا)* در خصوص کمال انسان در قرآن گفت: به طور کلی در قرآن، هم به ارزش‌های انسان اشاره شده و هم به برخی شاخصه‌های ضدارزشی او. قرآن وقتی به ارزش‌های انسان اشاره می‌کند، غالباً واژه «بنی‌آدم» را به کار می‌برد. یکی از ارزش‌هایی که قرآن برای انسان برمی‌شمرد، همان جایگاه جانشینی خداوند برای انسان است.

وی ادامه داد: از دیگر مسائلی که در قرآن آمده، فطرت داشتن انسان است. وجدان خدا خواه و اخلاقی از چیزهایی است که انسان را به سمت خوبی‌های اجتماعی و اخلاقی سوق می‌دهد. این شاخصه را قرآن برای بنی آدم بر می‌شمرد. شخصیت آزادی و استقلال بنی آدم از علل کرامت انسانی است که خدا می‌گوید «وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ» و به راستی ما فرزندان آدم را گرامی داشتیم» (اسرا/70) مستقل بودن و آزاد بودن یکی از شاخصه‌های مهم انسانی است که در قالب کرامت انسانی برشمرده می‌شود.

ویژگی‌های ارزشی انسان در قرآن

وی در ادامه با اشاره به این‌که شرافت‌های ذاتی‌ای برای انسان وجود دارد، افزود: از جمله شاخصه‌های متعالی انسان در قرآن، همان دلدادگی انسان به خداست. همه انسان‌ها در ملیت‌ها، نژادها و فرهنگ‌های مختلف دل‌داده به خداوند متعال هستند و به خدا گرایش دارند. خداوند به انسان می‌گوید «وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ، جن و انس را جز برای پرستش خود نیافریده‌ام» (ذاریات/56) عبادت مسیر تعالی انسان است. عبادت فرایندی است که انسان را رو به کمال قرار می‌دهد و هر چه عبادت بیشتر باشد، کمال انسان بیشتر می‌شود. همه چیز برای انسان آفریده شده و انسان برای خدا آفریده شده است. برای همین انسان باید بداند که در مسیر تعالی حرکت کند و خود را وقف دنیا و مادیات نکند، بلکه مادیات باید زمینه رشد به کمال را فراهم کند.

استادیار پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی خاطرنشان کرد: انسان‌ها همیشه در حال تغییر هستند و این تغییر برای برخی رشد و تکامل را در خود خواهد داشت و برخی هم دچار نزول و پسرفت می‌شوند. انسان‌ها به حدی می‌تواند رشد کنند که بالاتر از فرشته باشند و هم‌چنین تا به جایی سقوط می‌کنند که به چاه گمراهی می‌افتند.

روی ضد ارزشی انسان

وی با اشاره به این‌که قرآن وقتی شاخصه‌های ضد ارزشی انسان را بیان می‌کند، واژه انسان را می‌آورد، تصریح کرد: از جمله ضد ارزش‌هایی که در قرآن برای انسان شمرده شده، استغناء طلبی انسان است. انسان وقتی به این مقام برسند، طغیان‌گر می‌شوند. تا زمانی که انسان‌ها نیازمند هستند، تضرع دارند و با بی‌نیاز شدن، بی‌رحم می‌شوند. شتاب‌زدگی و عجل بودن، حرص و طمع و منازعه‌گری شاخصه‌هایی است که ضد ارزش بودن را نشان می‌دهد.

وضعیت انسان در پذیرش کمال الهی

وی اظهار کرد: بر اساس نگاه صدرایی، انسان شاخصه‌های کمالی را ندارد بلکه استعدادش را دارد. استعداد در انسان بالقوه هست و باید در فرایندی قرار بگیرد تا استعداد خود را از حالت قوه به حالت فعل درآورد. زمینه جذب کمالات در انسان فراهم است و به این گونه نیست که انسان درجات پایین کمال را داشته باشند. انسان از بدو تولد و زمانی که در ابتدای عمر خود هست و به سن تمیز نرسیده‌اند، کمالات را ندارند و بیشتر از جنبه‌های مادی دنیا در آن‌ها نیست اما بر اساس فطرت خدادادی، بستر و زمینه جذب و اجرای استعدادها در انسان‌ها فراهم است.

از بستر مادیت می‌شود برای رسیدن به تعالی سکویی ساخت یا خیر؟

الهی‌نژاد در پاسخ به این سؤال که آیا از مادیات می‌توان به معنویات رسید، پاسخ داد: مادیات ندیم بهشت هستند و بستر ساز نعمت اخروی هستند و نعمت اخروی هم همان کمال است. انسان‌ها و انسان کامل از بستر همین دنیا به کمال می‌رسد. خداوند می‌فرماید در هستی تدبیر کنید تا به خدا برسید. ابزاری که انسان را به کمال می‌رساند مختلف است و نمی‌شود که با گفتن ابزار مادی و غیر مادی همه چیز را تقسیم کرد.

وی با اشاره بر لزوم برگزیدن الگو در مسیر تعالی گفت: انسان باید در مسیر خود الگویی را برگزیند که این الگو باید در قالب نص قرآن و روایات باشد و به واسطه این الگو خط ممیزه را به دست می‌آورد و به شرط داشتن این مدل و خط کش می‌تواند به راه درست برسد. کمال یابی انسان‌ها فطری انسان است و فطرتاً دنبال خوبی‌هاست و از طرفی هم فطرت وجه‌المشترک همه انسان‌هاست. کمال‌یابی انسان که فطری انسان‌هاست، از طرفی هم فطرت وجه‌المشترک همه انسان‌هاست، پس چون کمال و

وسیله و هدف، همه مشترک است، الگو گزینی برای نیل به اهداف نیز باید با هدف تناسب داشته باشد. یعنی نباید به دنبال الگوهای بشری، چه غربی و چه شرقی رفت. تناسب هدف و مسیر، با تبعیت الگوهای الهی میسر می‌شود.

نقشه راه انسان در کمال‌یابی

وی گفت: خدا الگو را در طول تاریخ با ارسال انبیا برای هدایت بشر در مقاطع مختلف تعریف کرده است. راه‌هایی که برای انسان تعریف شده، در مقاطع مختلف، در قالب شریعت آورده شده است و الان آن شاهراه رسیدن به کمال، اسلام است. دین حضرت موسی(ع) در زمان خود طریقت داشت و لی الان دیگر طریقت ندارد، چون شریعت در سیر تکاملی بشر، تکامل یافته و در هر دوره تاریخی، شریعت متناسب با روحیات و روابط اجتماعی بشر آمده‌است. خدا در مقطع تاریخی اسلامی با رشد روابط اجتماعی بشر، عالی‌ترین برنامه که تأمین کننده احتیاجات بشر بود را نازل کرد.

وی در پایان عنوان کرد: این برنامه که در اسلام آمده برنامه کاملی است که ما را در دنیای معاصر به هدف می‌رساند و شرایع گذشته تا این حد متکامل نبوده‌اند. طرایق گذشته منسوخ شده‌اند و شریعت اسلامی همه قبلی‌ها را نیز در خود دارد. شریعت همه ادیان در طول حجیت دارد ولی در عرض ندارند به همین طریق، طریقت در عرض هم حجیت ندارد و وقتی که اسلام آمد دیگر مسیحیت در عرض اسلام قابل قبول نیست و حجیت طولی خود را حفظ می‌کند.